

VÍCTOR HURTADO

SIMONETA DE MITJAVILA (C. 1361-1385)
FILLA DE MERCADERS
I DONA DEL BATLLE REIAL DE BARCELONA

ABSTRACT

Simoneta, dernier rejeton d'une des grandes familles de marchands barcelonais du XIVème siècle, mourut très jeune et sans fils, après avoir été la femme du "maire" royal de la ville de Barcelone. Sa courte vie nous est connue à travers des documents essentiellement économiques: enregistrements de livres de comptes, ordres de paiement, petits billets et lettres de facteurs et courtiers, cahiers de comptes domestiques, inventaires, legs testamentaires, etc. Bref, une documentation fournie par l'activité commerciale d'une famille de gros marchands.

Simoneta, filla única de Jaume de Mitjavila i de Sança Ricart, va néixer a Barcelona, vers l'any 1360, en el sí d'una important família de mercaders com eren els Mitjavila. Orfena de pare als dotze anys, visqué amb la seva mare fins que es casà, el 1373, amb Berenguer Morey, alt funcionari de la cort i batlle de la ciutat de Barcelona. Morí a Sitges, molt jove, l'any 1385, sense haver tingut fills.

Cal dir, de bon començament, que molt pocs documents ens parlen directament de Simoneta. No disposem de capítols matrimonials, no existeix cap correspondència, cap recull o trasllat d'algun judici que pogués afectar-la, ni tant sols s'ha conservat el seu testament. La major part de les dades de la seva biografia provenen d'una pacient reconstrucció en base a la informació continguda en llibres de comptes de la família, en manuals amb anotacions comptables, en lletres i missatges comercials, en albarans, en encants d'inventaris i sobretot en uns quadernets d'anotacions d'ingressos i de despeses que la mateixa Simoneta va escriure al final de la seva vida. De fet, pràcticament tota la informació de què disposem és de caràcter mercantil, llevat potser la liquidació de la seva herència que el seu marit, com a

marmessor escollit en el seu testament, va estar obligat de registrar.¹ És doncs a través, bàsicament, d'assentaments comptables que podem reconstruir la curta vida d'aquesta Simoneta, darrera representant d'una de les famílies més importants de mercaders barcelonins de mitjan segle XIV.

UNA FAMÍLIA DE MERCADERS EN RÀPID ASCENS SOCIAL I ECONÒMIC

La família Mitjavila, originària de Centenys –un petit poble prop de Banyoles– participà de forma molt activa en l'expansió del comerç català per la Mediterrània, al llarg dels primers decennis del segle XIV. Diversos membres de la família, primer com a simples drapers i poc després com a mercaders, es traslladaren a Banyoles i s'instal·laren en els mercats de Girona, Barcelona i fins i tot València.

Pere de Mitjavila (c1290-1348), avi de Simoneta, obtingué la ciutadania barcelonina l'any 1328.² Hàbil mercader, sabé combinar els contactes amb el poder polític amb la recerca sistemàtica del negoci mercantil. Missatger diplomàtic a la cort de Messina,³ més tard relacionat amb els afers de les mines d'argent de Sardenya,⁴ Pere de Mitjavila aconseguí acumular els primers cabals amb el proveïment de blat de Sicília i Sardenya a les ciutats de la Corona durant les primeres crisis de subsistència.⁵ Participà en l'arriscat comerç de les espècies efectuant diversos viatges a Orient, però la seva actuació, a vegades sense gaires escrúpols, li comportà més d'un problema amb les autoritats com, entre d'altres, la declaració d'una marca

1. Tots aquests documents formen part d'un conjunt molt més ampli de més de 200 documents diferents, la majoria conservats a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona. Aquest fons constitueix la base documental de la tesi doctoral de l'autor d'aquest treball, titulada: *Els Mitjavila –una família de mercaders a la Barcelona del segle XIV–*, dirigida per la professora Carme Batlle i presentada a la Universitat de Barcelona l'any 2004.

2. Pere de Mitjavila freqüentà la plaça barcelonina molt abans d'aquestes dates. No és fins al 1228, però, que el veiem com a mercader de Barcelona actuant amb un grup d'altres mercaders d'origen banyolí.

3. ACA, C, CR, Jaume II, perg. 9960. Una carta diplomàtica de Frederic III de Sicília a Jaume II, datada a Messina el 27 d'octubre de 1322, esmenta *un fidelibus barchnonensibus Petri de Mediavilla*.

4. ACA, C, reg. 402, fols. 203v-205v, o també 403, fol.205v. Pere de Mitjavila participa junt amb els germans Savall i membres de la poderosa família barcelonina dels Sabastida en els forns "de colar" argent de la vila sarda d'Eslésies.

5. Les referències documentals sobre el comerç formenter de Pere e Mitjavila durant els anys de les "caresties" són molt nombroses. Podem citar, entre altres: ACA, C, reg. 430, fol. 116v; ACA, C, CR, Alfons el Benigne-75 o AHCB, Manual 2, fol. 82v. Cal citar també les notícies de Pere de Mitjavila al llibre de J. MUTGÉ, *La ciudad de Barcelona durante el reinado de Alfonso el Benigno (1327-1336)*, Barcelona, 1987.

decretada pel rei de França.⁶ Pere de Mitjavila ens dóna perfectament l'imatge del mercader intel·ligent, ambiciós i bastant agosarat.

UNA GRAN CASA AL CARRER MONTCADA

No tenim notícies dels primers anys viscuts a Barcelona, però sí sabem que en aquestes dates, el nostre mercader tenia uns quaranta anys i era casat amb Brunissenda Solà amb qui va tenir quatre fills: Brunissenda, Jaume, Margarida i Pericó. També va ser pare de Joan Guillem, o simplement Joan, un fill tingut fora del matrimoni amb Brunissenda i que sempre fou considerat com un membre més de la família.⁷ L'any 1332, un parell d'anys després de casar la filla gran amb Bernat de Bordils –un conegut i ric home de lleis gironí–,⁸ Pere de Mitjavila era nomenat jurat del Consell de la ciutat de Barcelona⁹ i es comprava una gran casa amb botiga i hort al carrer de Montcada, molt aprop de Santa Maria del Mar, al bell mig del barri on vivien la major part dels grans mercaders de la ciutat.¹⁰

Jaume, el fill més gran i pare de Simoneta, devia tenir uns 15 anys d'edat quan va anar a viure al carrer Montcada amb els seus germans petits. Primer baró de la nissaga i per tant hereu, Jaume de Mitjavila visqué sempre a redós del seu pare i de les seves diverses i arriscades activitats comercials. Mercader com ell, instal·lat a la mateixa casa, Jaume de Mitjavila actuà sempre com a home de confiança del seu pare jugant un paper d'estabilitat i fins i tot de centralitat estratègica envers el negoci familiar. Ell sempre era a Barcelona, mentre el seu pare viatjava contínuament a Mallorca, Sicília, Sardenya, Xipre o Alexandria.

No ens ha de sorprendre veure'l participar, encara que com a soci minoritari, en una gran companyia mercantil que Pere de Mitjavila fundà amb altres mercaders de la seva confiança.¹¹ Fruit segurament d'aquesta participació l'esmentada companyia i

6. ACB Ext, Capses Mitjavila-Morey, 1, doc. 3. *Actes Notarials*. Sobre aquesta qüestió de la marca em remeto molt especialment als capítols 5, 7 i 14 vol. 2.

7. ACA, C, reg.489, fol. 207r. El mateix Pere de Mitjavila reconeixia el caràcter de fill natural en demanar la legitimació de Joan al rei Alfons el Benigne.

8. ACB, 1-7-4051.

9. C.E. DUFOURQ, "Honrats, mercaders et autres dans le Conseil de Cent au XIVe siècle", *La Ciudad Hispánica*, Madrid, 1985.

10. AHNM, Pergaminos de la catedral de Barcelona, núm.16 . Compra feta als marmessors de Pere Lledó per 37.200 sous el 17 de novembre de 1332. La casa, una de les més importants del carrer Montcada, era situada a la cruïlla amb el carrer de Jaume ses Fonts, avui dia carrer Cremat. Al segle XV esdevingué amb algunes reformes el Palau Aguilar, actualment seu del Museu Picasso.

11. Sobre aquesta gran companyia que operava des de València a Alexandria, de Xipre a Bruges amb factors fixes a Ciutat de Mallorca, Càller i Palerm, em remeto a J. M. MADURELL "Contabilidad de una compañía trescentista barcelonesa (1334-1342)", *Anuario de Historia del Derecho Español*

en altres negocis paterns, Jaume de Mitjavila aconseguí aplegar els cabals necessaris per casar-se i –perquè no dir-ho– intentar independitzar-se del seu pare. L'any 1338, a una edat propera als 20 anys, el veiem signar unes capitulacions matrimonials amb Sança Ricart, filla del mercader Simó Ricart i de la seva dona Constança.¹²

Sança Ricart, mare de Simoneta, anomenada molts cops “Sançeta”, devia ser una nena d'uns 12 o 14 anys en el moment de les seves núpcies. Nascuda segurament a Barcelona, tenia, pel que hem pogut saber, un germà més gran anomenat Simó i dues germanes més petites de nom Constança i Sibilla, que esdevindran en el futur monges dels convents de Sant Damià i Pedralbes.¹³

Pere de Mitjavila, arran dels acords matrimonials, donava al seu fill un violari, una quantitat de diners i una part de la casa o hospici del carrer Montcada.¹⁴ La independència amb el seu pare fou, per tant, només parcial, atès que Jaume de Mitjavila continuà vivint en la mateixa casa. La propietat, però, quedà dividida en dos cossos separats per un hort o jardí. El pare amb els germans més petits es quedà en el cos principal, és a dir, amb la casa i la botiga amb sortida al carrer Montcada, mentre el fill Jaume, amb la seva dona, ocupaven el cos interior que donava a l'hort i tocava al carreró.

Passaren els anys, Jaume esdevingué cada cop més un mercader autònom amb negocis propis, aconseguint poc a poc lliurar-se de la tutela paterna i formar una petita xarxa de comerç local amb productes de la terra i que anava de Roses a Vilanova i la Geltrú. Portava petites operacions ateses generalment per macips i homes de confiança que s'encarregaven del transport i de les compres i vendes llunyanes que arribaven com a molt a l'illa de Mallorca. Sança, per la seva banda, havia deixat d'ésser una nena i vivia tranquil·lament a l'hospici del carrer Montcada que, en aquells anys, s'havia anat buidant amb el matrimoni de la seva cunyada Margarida i l'emancipació del petit Pericó Mitjavila.

Volem creure que el temps transcorregué a l'hospici del carrer Montcada en la més absoluta harmonia, només alterada per les notícies que arribaven de les activitats del gran mercader Pere de Mitjavila. Aquest, fent honor a la seva personalitat continuà muntant companyies, organitzant viatges a Orient¹⁵ o convertint-se en proveïdor de la Corona durant les campanyes per a la recuperació del Rosselló,¹⁶ tot això sense oblidar les múltiples gestions que hagué de fer per sortejar les sancions derivades de l'aplicació de la marca del rei de França.

XXXV-XXXVI, Madrid, 1965-1966. Esmentada també a M. DEL TREPPO, *Els mercaders catalans i l'expansió catalano-aragonesa al segle XV*, Barcelona, 1973.

12. ACB, 1-7-1621. Sobre Simó Ricart, l'altre avi de Simoneta, podem dir que va ser també jurat del Consell de la Ciutat els anys 1324-1327 i 1332-1334 i clavari de l'armada que la ciutat de Barcelona formà contra Gènova el 1332.

13. ACB, Ext, *Llibre de deutes, trameses i rebudes, 1345-1370*, fols. 12v, 14v, 26v, ...

14. ACB 1-7-1649.

15. ACB, CR, 22-1; i també a ACA, C, reg. 876 fols. 144r-145r.

16. ACA, C, reg.1119, fol.91r; i ACA, RP, MR, 322, fol. 157v.

LA PESTA COLPEJA AMB SEVERITAT LA FAMÍLIA

En un hospici rodejada de servents i on entraven i sortien missatgers i macips, gestionant els diferents afers del pare i del fill, Sança esperava pacientment el fill que no arribava. Havien passat deu anys de les seves noccs quan va aparèixer el terrible flagell de la pesta, la primavera del 1348.

L'epidèmia afectà seriosament l'hospici del carrer Montcada morint Pere de Mitjavila, el seu fill Joan i més d'un servent.¹⁷ Ignorem on era Jaume de Mitjavila durant aquelles fatídiques setmanes, i volem creure que era de viatge atenant els seus negocis. Sabem, en canvi, que Sança es trobava a l'hospici aquells dies i que ajudà en la malaltia al seu sogre i cunyat.¹⁸

Les coses ja no tornaren a ser com abans. Desaparegut el principal motor del negoci familiar, els afers sofriren una contracció important. A més, abans de morir, i segurament com a resultat del terrible ambient que es devia respirar els dies forts de l'epidèmia, Pere de Mitjavila donà en testament tots els seus béns a la Pia Almoïna de la catedral de Barcelona, en l'esperança de salvar la seva ànima. El seu fill Jaume fou, sens dubte, el principal perjudicat. Com a mercader assistí a l'enfonsament del negoci patern, mentre veia com la crisi afectava també la seva pròpia xarxa comercial. Com a fill hagué de defensar els seus drets i recuperar, un judici rera l'altre, l'herència i el que va poder salvar del patrimoni del seu pare.¹⁹ Les circumstàncies el portaren a participar en l'armament de galeres durant la guerra que Pere el Cerimoniós declarà a la República de Gènova fins a l'extrem de ser nomenat clavarí de l'armada de la ciutat l'estiu del 1353.²⁰ Malgrat els esforços per refer la trama del negoci del seu pare, poc li faltà per transformar-se en rendista rural en la localitat de Sant Pere de Subirats,²¹ i hagué d'acceptar feines de contractista a càrrec del municipi barceloní, dirigint part de les obres de construcció dels murs de la ciutat.²²

17. ACB, Ext, Capses Mitjavila-Morey 1, doc.6, fols. 2r-3v

18. ACB, Ext, Capses Mitjavila-Morey 1, doc. 4, fol 2v

19. ACB, Ext, Capsa Mitjavila-Morey 1, docs: 3, 5, 11-A, i ACB, Ext, Capsa Mitjavila-Morey 2, docs: 13, 16, 36, 42, 44 .

20. ACA, , reg. 136, fols 148v-149r, 163v-164v; i també ACB, Ext, *Llibre de deutes, trameses i rebudes, 1345-1370*. fols. 57r, 58r.; sense oblidar ACA, C, reg. 1022, fols. 57v-58r

21. ACB, Ext, *Llibre de deutes, trameses i rebudes, 1345-1370*. fols. 8r, 13r, 60v, 70v, 75r-v, 76r

22. ACB, Ext, *Llibre de deutes, trameses i rebudes, 1345-1370*. fols. 103r-106r, 110r-11v.

NAIXEMENT DE SIMONETA EN ÈPOCA DE DIFICULTATS

No sabem exactament quan va néixer Simoneta, però si sabem que no va escollir el moment més adequat per fer-ho. Ignorem completament la reacció tant de Jaume com de la seva dona Sança quan després de més vint anys de les seves nocces van tenir, per fi, descendència. Donades les circumstàncies de la família, segurament, un nen baró hauria estat més ben rebut. Però, el fet és que l'any 1360 a l'hospici del carrer Montcada va néixer una nena que rebé el nom de Simoneta en honor del seu avi matern.

Tampoc sabem res dels primers anys de la vida de Simoneta excepte una breu notícia sobre l'existència d'una dida que s'ocupà de nodrir-la durant més dos anys. Ignorem tot sobre aquesta dida, excepte que cobrava 10 lliures l'any de "soldada" i que es proveïa de draps a la botiga de la família.²³ Poc més tard, la seva mare Sança comprava un "palafre" o cavall per portar la nena que costà 6 lliures i 10 sous i que ens indica que malgrat els problemes econòmics, la família Mitjavila podia permetre's aquest tipus de despeses.²⁴

El moviment de la botiga situada al portal de la casa gran i la constant entrada i sortida de nombrosos macips atenent el negoci patern, marcaren, sens dubte, els anys d'infantesa de Simoneta. Filla única de pares grans, va créixer voltada de servents entre els quals caldria mencionar, per la seva llarga fidelitat a la família, la macipa na Farrera.²⁵ Com a filla de mercaders no li faltà instrucció, no sabem com ni quan, però l'hereva Mitjavila aprengué de llegir i escriure i a conegué les operacions aritmètiques.²⁶ Una mare piadosa fent deixes constants als frares predicadors i a altres institucions religioses, sense oblidar les visites de les seves ties monges, completaren la seva formació.

ÒRFENA DE PARE I COMPROMESA EN ESPOSALLES EN PLENA INFANTESA

A l'agost del 1372, Jaume de Mitjavila es posà malalt. El 20 d'octubre del mateix any, feia redactar el seu testament, morint dos dies més tard en el seu hospici del carrer Montcada.²⁷ Home meticulós i segurament molt escarmentat per tots

23. ACB, Ext, *Llibre de deutes, trameses i rebudes, 1345-1370*. fol. 87v. A la botiga arribà a deure 3 lliures i 3 sous d'una capa de "gant".

24. ACB, Ext, *Llibre de deutes, trameses i rebudes, 1345-1370*. fol. 67r. Desconeixem la data però és prou significatiu el contingut d'un assentament relacionat amb Sança que parla "I palafre cuan devia anar ab l'infant".

25. ACB, Ext, *Llibre de deutes, trameses i rebudes, 1345-1370*. fols. 37r, 46r, 54v, 78r, 79v.

26. ACB, Ext, Cases Mitjavila-Morey, 3, doc.50. Quadernet de comptes que sens dubte fou escrit de la seva mà.

27. ACB, 4-10-77. Testament de Jaume de Mitjavila.

els anys que va passar lluitant per a ésser considerat hereu i recuperar l'herència familiar, va deixar tot en perfecte ordre abans de morir.

A la seva dona Sança li deixà tot el que li corresponia com a dot i aixovar, fent-la usufructuària de tots els seus béns aleshores en el seu poder –com eren els béns mobles, els censals i violaris– sempre i quan no es tornés a casar. A Simoneta, l'única filla, la declarava hereva universal, allunyant així qualsevol reclamació sobre la herència, però posant-li la condició que es fes efectiu el pacte d'esposalles que tenia previst realitzar amb el mercader i funcionari reial Berenguer Morey.²⁸ Només en cas que aquest matrimoni no donés fills i Simoneta morís sense descendència, llavors l'herència passaria als pobres, és a dir, a la Pia Almoina una altra vegada. Entre els marmessors del testament figuraven la seva dona Sança i el seu futur gendre Berenguer Morey. L'herència quedava sota control i el futur de Simoneta, que llavors només tenia 12 anys d'edat, quedava perfectament definit. Mare i filla continuaren vivint a la residència paterna mentre es portava a terme la liquidació del testament i es formalitzaven els pactes d'esposalles abans mencionat.

Entre les diligències per a fer front a les donacions i deixes testamentàries, figurava en primer lloc la confecció de l'inventari de tot el que es trobava a l'hospici del carrer Montcada. Simoneta, com a hereva, i la seva mare Sança com a marmessora del testament, participaren directament en la redacció del dit inventari adjudicant-se tot el que podia tenir algun valor al·legant que eren de la seva propietat o que el difunt els hi havia donat en vida. Exceptuant uns draps de roba fina, uns vestits, algun parament delicat i unes quantes tasses i culleretes d'argent blanques i daurades, poca cosa més valia realment la pena.²⁹

La pobresa de l'inventari, malgrat les possibles sostraccions que es pogueren fer, ens dona una visió bastant acurada de la senzillesa i austeritat en la qual vivia la família d'un mercader com era Jaume de Mitjavila. Sabem que es realitzà un altre inventari a la botiga, però l'encant de tots els béns de l'hospici no foren suficients i, sens dubte, els marmessors tingueren problemes per a fer front a les disposicions testamentàries.³⁰

28. Malauradament no disposem de cap document sobre aquest pacte d'esposalles. Sobre Berenguer Morey tenim J. M. CASES HOMS, *Llibre del batlle reial de Barcelona, Berenguer Morey (1375-1378)*, Barcelona, 1976; i del mateix autor "Un il·lustre barceloní poc conegut, -contribució a la biografia de Berenguer Morey, ciutadà de Barcelona-", *EHDAP*, VI, Barcelona, 1978.

29. ACB, Ext, Capses Mitjavila-Morey 2, doc. 19. Inventari sense data titulat: *Trasllat del inventari e dels bens de l honrat en Jacme de Migevila fet per la dona na Sança muller sua e per na Simoneta filla e hereva del dit Jacme.*

30. ACB, *Marmessories de la Caritat, Jaume de Mitjavila-1372*. Quadernet sense data titulat *Llibre de la marmessoria de Jaume de Mitjavila i de la seva filla Simoneta.*

MATRIMONI AMB UN RIC FUNCIONARI REIAL

Sança i Simoneta continuaren vivint a l'hospici del carrer Montcada, fent petits arranjaments a la casa segurament per adequar-la a la nova situació.³¹

Sança, com a usufructuària disposava d'unes rendes suficients per poder viure modestament, però amb tota tranquil·litat. Disposava de l'ús del hospici, del seus horts i dependències. Podia comptar també amb els ingressos que li proporcionaven els dos obradors i l'alberguet que el seu marit havia adquirit al carrer de Jaume Sesfont, així com el morabetí que anualment rebia de l'alberg que Jaume de Mitjavila tenia al carrer de Portaferrissa.³² Disposava també d'uns quants censals morts de més de 40 lliures sobre la Generalitat i d'un violari de 75 lliures sobre la mateixa Generalitat.

Ni Sança ni Simoneta s'ocuparen de continuar amb el negoci mercantil dels Mitjavila, però, en canvi, hagueren de fer front a deutes i reclamacions sense resoldre dels plets que havien quedat oberts. La mort de Jaume de Mitjavila va animar a tots els demandants a creure que es trobarien amb una viuda dèbil i una hereva menor d'edat.³³

La situació demanava un canvi i noves energies. No és cap casualitat que, la fi de l'any 1373, precisament enmig d'un mar de reclamacions i de plets, Simoneta fes efectiu el pacte d'esposalles que el seu pare, home previsor, havia apuntat abans de morir i es casava amb Berenguer Morey.³⁴ Simoneta aportava en dot unes petites quantitats de numerari, un violari sobre la Generalitat de Catalunya de 1.600 sous³⁵ i sobretot l'hospici familiar.³⁶

Les demandes i reclamacions canviaren de ritme, les apel·lacions als plets disminuïren de forma notòria com a resultat de tenir a la família un ric funcionari reial. És possible que per reforçar la sensació del canvi que s'havia produït en la família, els nous casats s'instal·lessin al mateix hospici del carrer Montcada. Durant un temps van conviure amb Sança la qual ocupava, segurament aquelles dependèn-

31. ACB, *Marmessories de la Caritat, Jaume de Mitjavila-1372*. fol. 8r. "Les arrossadures de l'alberg" costaren 7 lliures, 3 sous i 3 diners.

32. *Ibidem*. fols. 1v, 3r, 4v.

33. Plets, la major part dels quals, guardaven una relació molt directa amb el reconeixement de l'herència de Pere de Mitjavila.

34. No disposem de cap document que ens proporcioni la data del matrimoni. Sabem que a l'abril del 1374, en una reclamació del seu oncle Pericó de Mitjavila, s'esmenta a Simoneta com a dona de Berenguer Morey (ACB, 1-7-2023).

35. ACB, 1-7-1602. En una consignació de béns donats com a dot a Berenguer Morey del 15 de març de 1378, figura un violari comprat a la Generalitat el 13 d'abril de 1373.

36. ACB, 1-7-101. En una confirmació dotal del mateix 15 de març de 1378, Simoneta reconeixia que l'hospici del carrer Montcada el tenia "...per dictum dominum patrem meum tempore nuptiarum mearum" i que a més l'havia aportat "...in dotem et pro dote mea..."

cies on, una generació abans, havia viscut la seva sogra Brunissenda, ran de la mort de Pere de Mitjavila.³⁷

Pocs mesos més tard, la primavera del 1374, Berenguer Morey, com a cambrer de la reina que era, hagué de marxar cap a Sicília en compliment de les obligacions del seu nou càrrec. Sabem que el mes de juny era a la ciutat de Messina en missió diplomàtica, però ignorem totalment quant de temps es quedà en terres sicilianes, ja que no el tornem a veure per Barcelona fins a la primavera de l'any següent quan va ser nomenat batlle reial de la ciutat.³⁸ Càrrec de prestigi que afectava molt directament a Simoneta convertint-la als 14 anys en la dona d'un alt funcionari municipal.

Malauradament, Sança emmalaltí la primavera següent i deixà aquest món la primera quinzena del mes de juny del 1375 amb poc més de 50 anys d'edat. Simoneta esdevenia, com era de preveure, hereva universal, i el seu marit Berenguer Morey era nomenat marmessor de les voluntats testamentàries de la seva sogra. Aquesta, deixava petites quantitats als principals convents de la ciutat i ordenava expressament constituir dos violaris per a les seves germanes monges, deixant molt clar que, a la mort d'aquestes, els violaris passessin a la seva filla Simoneta.³⁹

SIMONETA DONA DEL BATLLE REIAL DE LA CIUTAT

La mort de la seva mare no produí cap canvi substancial en la vida quotidiana de Simoneta. Casada des de feia uns mesos amb el batlle reial de la ciutat, la darre- ra representant de la branca barcelonina dels Mitjavila continuà residint a l'hospici del carrer Montcada.

Simoneta va recolzar en tot moment les gestions que Berenguer Morey, com a marmessor i com a marit, va efectuar per a liquidar el testament de la seva mare. És més, el mes d'abril del 1378, en una confirmació del seu dot, Simoneta instituïa el seu marit com a posseïdor de les rendes de tots els seus béns. Li cedia la renda del violari de 1.600 sous, abans esmentat, i els ingressos que podia obtenir de l'hospici i les seves dependències, així com dels obradors del carrer Jaume Sesfontes. Afegia el cens que heretava d'una casa al carrer de Portaferrixa i les rendes d'una terra plantada de vinyes i arbres fruiters a la parròquia de Sants, que el seu pare havia comprat poc temps abans de néixer ella.

37. AHPB, Guillem de Sant Hilari, 20/12, fols. 56v, 59r. En el testament de Sança, Berenguer Morey rep 100 lliures per les despeses en "menjar i veure" que durant dos anys aquest havia pagat, suposem per viure a l'hospici del carrer Montcada.

38. Citat a J. M. CASES HOMS, *Llibre del batlle reial de Barcelona, Berenguer Morey (1375-1378)*, Barcelona, 1976, pàg. 109.

39. AHPB, Guillem de Sant Hilari 20/12, fols. 56v-59r. Testament de Sança Ricart del 7 de juny de 1375. L'11 de juny era publicat pel notari.

Però el més important d'aquest document eren els poders concedits al seu marit per a poder cobrar i pagar totes les rendes i censos de tots els seus béns immobles mentre durés el matrimoni. Berenguer Morey acceptava naturalment aquesta confirmació de dot i feia donació a la seva dona, a títol "d'escreix", de la meitat de la valoració que s'havia fet dels béns que es trobaven a l'hospici, tot declarant que si ell moria, Simoneta rebria la totalitat d'aquesta suma. Finalment aclaria que en cas de mort de la seva dona, aquest "escreix" passaria als fills del matrimoni i si moria sense descendència, la dita quantitat passaria íntegra als fills que ell pogués tenir d'altres matrimonis o als hereus que ell designés en les seves darreres voluntats.⁴⁰

Un cop resoltes aquestes confirmacions i "escreixos", Simoneta s'alliberava de pràcticament totes les obligacions de caire econòmic que podia haver heretat dels seus pares i es convertia en la discreta i obedient dona del batlle reial. S'ocupà de les tasques pròpies de la dona d'un ric mercader, portant l'administració de l'hospici amb tota cura i detall, comprant roba de lli, pagant els serveis d'una teixidora, així com ocupant-se del proveïment de forment, vi, llenya i altres productes bàsics. L'alta posició social del seu marit s'havia de notar i per primer cop tenim notícies de la presència d'una esclava en les feines de la llar.⁴¹

El seu marit, que en aquestes dates devia tenir prop de 50 anys, acceptava càrrec rera càrrec i es veia obligat a viatjar constantment. Sense entrar en detalls, sabem que la primavera de 1379 va marxar en una expedició per les illes de Sardenya i Sicília i no va retornar fins a la tardor d'aquell mateix any. El 1380, era nomenat còmit de galeres⁴² i a la tardor partia de nou cap a les mateixes illes fins a la primavera de 1381.

Aquesta absència continuada del marit forçà Simoneta a les que recuperar part de les funcions a les que ella mateixa havia renunciat, com era cobrar censos i lloguers i pagar macips i procuradors. Altres vegades algun macip a les ordres de Berenguer Morey s'encarregà de portar els comptes.⁴³ No obstant això, Simoneta no deixà mai d'ocupar-se del bon funcionament de la casa i continuà anotant amb tot detall l'aprovisionament de forment, de llenya, d'oli i fins i tot la compra d'una màrfega nova. El servei domèstic esdevingué també una de les seves preocupacions i és precisament a través d'un quadernet de comptes que ens assabentem que l'esclava emmalaltí i que la mateixa Simoneta s'encarregà de portar-la al metge i de

40. ACB, 1-7-1602.

41. ACB, Ext, Capses Mitjavila-Morey, 3, doc. 50. Quadernet de comptes domèstics escrit probablement per la mateixa Simoneta i encapçalat per un assentament que diu: "Suma de ço que he desés depuys que.l senyor hic partí per anar en les gales..."

42. ACB, Ext, Capses Mitjavila-Morey, 3, doc. 50.

43. ACB, Ext, Capses Mitjavila-Morey, 3, doc.65. Un quadernet s'inicia: "A ço devayl scrit e sabut jo per la dona na Simoneta, muller d'en Berenguer Morey.

pagar-li els medicaments que necessitava. L'esclava no millorà i morí poc temps després, ocupant-se també Simoneta de la seva sepultura.⁴⁴

SIMONETA FORA DE CASA: MARTORELL I SITGES

Entre els anys 1382 i 1383 es produeixen certs canvis en la vida de Simoneta. En primer lloc assistim a una sèrie de viatges a la vila de Martorell amb macips ocupant-se dels desplaçaments o enviant-hi queviures. No tenim cap notícia que ens expliqui el perquè d'aquestes estades fora de Barcelona, excepte, potser, per les diverses obres que es van fer a l'hospici del carrer Montcada. Es canviaren bigues, s'aportaren taules de pi i "somades d'arena", s'arreglà el pou i es llogaren mules per treure tota la runa que s'havia acumulat a la botiga.⁴⁵

La primavera de l'any 1384, Simoneta, de Barcelona o directament de Martorell, marxà per instal·lar-se a la vila de Sitges. Ignorem el perquè d'aquest canvi de residència, que per manca d'informació hem d'atribuir a interessos de Berenguer Morey. Aquest obtenia del senyor de Sitges Bernat Fortià, cunyat del rei, el guiatge necessari per fixar la nova llar en qualsevol indret del terme inclòs el mateix castell de la vila, si aquest era el seu desig.⁴⁶

Un macip o procurador, de Barcelona estant, portava tots els afers del matrimoni. En un llarg memorial, aquest macip registrava totes les rendes que cobrava, deduïa les despeses que es produïen i enviava cap a Sitges una sèrie de productes de primera necessitat que segurament era difícil de trobar allà. Simoneta i el seu marit rebien forment de Sicília, candeles, peces de drap importades, un anell de corall o un gran mirall.

Com si d'un símbol es tractés, els primers assentaments d'aquest memorial reflectien el resultat de l'arrendament de l'hospici del carrer Montcada. El 16 de maig de 1383, rebia 70 lliures pel lloguer, durant set anys, per tot el conjunt d'habitages, botiga, hort i dependències del que havia estat residència de la família Mitjavila al llarg de més de mig segle.⁴⁷

44. ACB, Ext, Capses Mitjavila-Morey, 3, doc.63.

45. ACB, Ext, Capses Mitjavila-Morey, 3, doc. 65. El primer registre del quadernet de 4 folis porta la data del 22 d'abril de 1383.

46. ACB, Ext, Capses Mitjavila-Morey, 3, doc. 9.

47. ACB Ext, Capses Mijavila-Morey, 3, doc. 72.

MALALTIA, MORT I FUNERAL D'UNA GRAN SENYORA

Els primers dies de l'any 1385, Simoneta reclamava uns medicaments al procurador de Barcelona. Els dies 9 i 12 del mes de maig tornava a fer la demanda i el dia 14 es llogaren dos muls perquè el metge barceloní Berenguer d'Alcover es desplaçés d'urgència a Sitges per a visitar la malalta. Però era massa tard, el dia anterior, 13 de maig, moria Simoneta Mitjavila als 24 anys d'edat i sense haver tingut cap fill.

Ignorem absolutament quina va ser la durada de l'afecció i encara menys quina malaltia va portar a la tomba a Simoneta. Tenim, això sí, indicis que no va gaudir mai d'una bona salut i, des de petita a l'hospici patern, les notícies sobre despeses en medicaments i en metges són abundants i es van anar repetint amb una certa freqüència al llarg dels anys. Les estades a la vila de Martorell, per exemple, podrien haver tingut alguna relació amb el seu precari estat de salut.⁴⁸

Del que sí tenim notícies és del funeral molt especial que el seu marit li oferí. Potser per amor, per devoció religiosa o simplement pel fet d'haver-se convertit en el principal beneficiari de l'heretat de Simoneta, Berenguer Morey s'esmerçà dedicant molts recursos i atencions en el darrer comiat a la difunta esposa. Sabem que el seu cos, cobert amb draps de lli i robes de luxe, fou vetllat a l'església parroquial de Sitges durant dos dies, mentre era ofert un convit a amics i parents que vingueren de Barcelona. La nit del tercer dia el seu cos fou portat en una caixa d'abet a la platja i col·locat en un llaüt, ornamentat per a l'ocasió, que trigà tota la matinada en fer la travessa per mar fins a Barcelona, amb brandons i ciris encesos al voltant de la caixa.

En arribar a la platja de Barcelona, el cos de Simoneta fou portat fins al cementiri dels frares predicadors per a ser soterrat segurament al costat de la sepultura de la seva mare Sança. Un seguici, format per onze frares acompanyats per pobres indigents vestits de verd i portant brandons, carregà el taüt a través dels carrers del barri de Santa Maria del Mar –passant molt probablement pel davant de l'hospici del carrer Montcada– fins a l'esmentat monestir dels frares predicadors. Simoneta va ser enterrada el 17 de maig, el mateix dia que el seu marit oferia un altre convit.⁴⁹

Berenguer Morey, que devia tenir prop de 60 anys quan va perdre la seva dona, s'ocupà de liquidar el testament com a marmessor i marit. Mantingué la residència a Sitges uns quants mesos, encara que a la fi de l'any 1385 era a Blanes on oferia unes misses per a l'ànima de Simoneta.

Les seves obligacions el portaren a retornar a la ciutat de Barcelona on el trobem al llarg de tot l'any 1386 preparant un viatge a Itàlia i liquidant els béns que quedaven del que havia estat el patrimoni de la família Mitjavila.⁵⁰

48. ACB, Ext, Capses Mitjavila-Morey, 3e, doc. 63. El quadernet és prou explícit quan registra "...xarobs e altres coses medicinals que foren comprades obs de la malaltia de madona Simoneta..."

49. ACB, Ext, *Llibre de la Marmessoria de Jaume de Mitjavila i de la seva filla Simoneta*.

50. ACB, Ext, Capses Mitjavila-Morey, 3e, doc. 63